

AHMED ZİYAÜDDİN GÜMÜŞHANEVİ VE SULTAN ABDÜLAZİZ DÖNEMİ

Araştırma: Dr. Hüseyin Budak

Merhum Hüseyin Vassaf'ın yazdığı evliyalardan ansiklopedisi olan Sefine-i Evliya'da Ahmed Ziyaüddin Gümüşhanevi hazretleri hakkında şöyle yazmaktadır: 'Evvel Beyazıt medresesinde bir odaya sahip olup, Şehri Hafız Muhammed Emin Efendi ve Kürd Abdurrahman efendi ve Laz Osman efendiden Süleymaniye camii şerifinde derslere devam etti. 4 sene ikdam ile tahsil-i kamaatta bulundular. Sonra Mahmut paşa ve Beyazıt camiinde ders okutmaya başladılar. İcazet verdiler. Tekrar okuttular.'

(Ya hazreti Şeyh Mevlana Ahmed Ziyaeddin Gümüşhanevi K.S.)

Gümüşhanevi hazretlerinin hayatında dikkat çeken Sultanlardan birisi Sultan Abdülaziz'dir. Sultan 2. Mahmut'un oğludur, Annesi Pertevniyal Valide Sultan'dır, 1830'da doğmuştur. Sultan Aziz 25 Haziran 1861'de kardeşi Sultan Abdülmecid'in vefatından sonra tahta çıkmıştır.

Sultan Abdülaziz döneminde ülke savaşa girmekten korunmuş, Rusya ile ilişkiler iyi tutulmuştur. Donanma güçlendirilmiştir. Sultan Avrupa'ya ve Mısır'a seyahatler yapmıştır. Meşhur Rusya Büyükelçisi İğnetiyef'dir; Nikolay Pavlovich İğnetief 1864 den 1877 ye kadar Rusya'nın İstanbul sefiri olmuştur.İğnetief'in menfaatçi ve hileci olduğu söylenir.Sultan Abdülaziz bizim Rusya diye söylediği rivayet edilir. Bunun Müslümanların himaye edilmesini temin için olduğu düşünülür. Sultan Abdülaziz dönemi başlarında Rusların Kafkasları işgali ve orada soykırım yaptığı bir dönemdir. 1863 yılında ise büyük Çerkez göçü olmuştur. Anadolu'ya göçler olmuş, çeşitli yerlere iskan yapılmıştır. Pertevniyal Valide Sultan hazretleri tarafından da Rus sefiri defalarca kabul edilip iltifatlarına nail olurmuş. Bu dönemde Osmanlıda sadrazam Mahmut Nedim Paşa görevdedir. Sadaret dönemi; 1871-1872, 2.sadaret 26 Ağustos 1875-12 Mayıs 1876. Sadrazama Rusya yanlısı politikaları sebebiyle Nedimof denmektedir. Böyle bir dönemde Sultan Abdülaziz'in Ayasofya'da Gümüşhanevi'nin yaptığı okumalara katıldığı belirtilir. Mustafa Fevzi Efendi Menakıb-ı Ziyaiyyede şöyle

anlatır:

*Umuma vaz ederken şems-i huban
Gelürdi hazretei Abdülmecid han*

*Dahi Abdülaziz sultan-ı azam
Gelürdi nush iderken ol muazzam*

Sultan Abdülaziz, Mevlevî idi ve Sadreddin Çelebi'ye mensuptu. Bu büyük Sultan darbe ile 30 Mayıs 1876'de tahttan indirilmiş, 4 Haziran 1876'da vefat etmiştir. Sultan Abdülazizin soyundan yalnızca son halife Abdülmecid efendi görev almıştır.

Pertevniyal Valide Sultan ve Gümüşhaneli tekkesi

Çok önemli bir husus Sultanın Abdülaziz'in annesi, 2.Mahmut'un eşi Pertevniyal Valide Sultan, Ahmed Ziyaüddin Gümüşhanevi'nin sevenlerinden ve müridanın en önemlilerinden biridir. Tekkenin maddi ve manevi destekçisi olmuştur Pertevniyal Sultan Beşinci Kadınefendi, asıl adı Besîme ve Hasnâ'dır. Tam adlandırılması: *Devletlu, İsmetlu Pertevniyal Valide Sultan Aliyyetü'ş-Şân Hazretleri*; 1812 – 5 Şubat 1883), Kendi yaptırdığı Pertevniyal Valide Sultan caminin haziresine defnedilmiştir. Hayırsever bir sultandır. İstanbul'da camii, okullar, hicazda sağlık merkezleri yaptırmıştır. İbadete düşkün bir insandır.

Pertevniyal sultan'ın kız kardeşi Hoşyar Kadınefendi ise Hidiv İsmail Paşanın (hidivlik dönemi: 18. Ocak 1863-1879) annesidir. İstanbul Sirkeçide yaptırdığı Büyük Valide hanının da tekkenin vakfiyesi olduğu söylenmektedir.

Ahmed Ziyaüddin Gümüşhanevi Cağaloğlundaki terk edilmiş halde bulunan Fatma Sultan caminin 1863 yılında tamir ve bakımını yaptırır. Talebelerinden Hasan Hilmi efendinin müezzin olarak tayini ile burayı ihya eder.

*Bu eyyama kadar her Cuma günler
Giceler hem sabahlar hem hatimler
Olurdu Fatıma Sultan da velakin
O hazret medrese darında sakin*

(Bu güne kadar Fatma sultan camide her Cuma günü hatimler yapılır, sabahlara kadar Kuran okunurdu. O hazret medresede olduğu dönemde)

*Olurdu bu makamda de'b-i halvet
Zaman -ı nakle dek ol mah -ı tal'at
İki yüz sekseni geçmişti sal-ı hicret
Ki Fatma sultan a o naklitti hazret.*

(Başka yere geçinceye kadar medresede yalnız başına oturdu. Hicri 1280 de (M.1863) yılından sonra Fatma Sultan camine geçti.)

Ahmed Ziyaüddin Gümüşhanevi 1863 yılında birinci haccını yapmıştır. Bu hacca Sultan Abdülazizin kendisine tahsis ettiği gemi ile gitmiştir. Gemi Mısır'a uğramış bir ay kadar Gümüşhaneli orada kalmıştır. Burada Mısır Hidivi kendisi ile görüşmek istemiş fakat görüşme olmamıştır. Bu dönemde Mısır hidivi Pertevniyal Sultan'ın yeğeni Hidiv İsmail paşadır. İsmail paşa Osmanlı ile sorunlar yaşayacak ve hidivlikten alınıp İstanbul'da hidiv kasrında ikamet edecektir. Ahmed Gümüşhanevi'nin hidivle görüşmemesini alim ve devlet adamı ilişkisinin bir gereği olarak değerlendirmek gerekir.

Menekıb-ı Ziyaiyye de Mustafa Feyzi Efendi şöyle anlatır:

*İkiyüz seksen idi sal-i hicret
Ki hacc iddi birinci defa hazret*

*...
Rükub u-ı hazret e mahsusu vrildi
Muhakka bir sefine gönderildi.*

*...
Giderken Mısır'a çıktı şah-ı hüban*

*Sanurlar şehre geldi mah-ı kenan
Hidiv -i Mısr olan paşa -yı efham
Ziyaret kasd iderdi daima hem
Anın çün davet itdi hayli defat
Müyesser olmadı lakin mülakat*

Bu dönemde Fatma sultan camiine selamlık ve harem bölümleri ilave edilmiştir. Daha sonra 1876 da Seher hanımla evlendikten sonra şeyh meşrutası yapılmış ve vakfedilmiştir.

İstanbul Aksaray semtindeki güzel valide camiini yaptıran Pertevniyal sultan tekkenin destekçilerinden ve sevenlerinden olmuştur. Gümüşhaneli hazretlerinin vefatında Pertevniyal Camii bahçesinde defni de söz konusu olduğu söylenmektedir.

Burada önemli bir hususta Gümüşhaneli tekkesinin kadınlara açık olması hususudur. Bunu Rusya Müslümanlarında etkili olan Zeynullah Rasulev'in tasavvufi çalışmasında da görmekteyiz.

Özetle Sultan Abdülaziz cennetmekân 1861 yılında tahta geçtikten sonra Gümüşhanevi hazretleri Fatma Sultan camiinde tasavvuf neşvesini yaymaya başlar. Onu sevdiği belli olan Sultan, yine hacca giderken hazret ve müridana gemi tahsis eder. Sultan ve annesi valide sultanın etkili olduğu bu dönemde Gümüşhaneli tekkesinin müesseseseleşmesinin tamamlandığı görülmektedir.

NOT: Tarihçi Süleyman Zeki Bağlan'dan aldığımız bilgiye göre Gümüşhanevi Tekkesine ait yukarıda ki gibi büyük levha Bursa Vakıflar ardiyesinde bulunmaktadır. Bunun gibi birçok eserin, kitaplarının ve kullandığı eşyaların Gümüşhane müzesine kazandırılması önemli bir çalışma olacaktır.

Kaynaklar:

<http://www.ekremlugraekinci.com/makale.asp?id=428>

Ahmet Ziyaüddin Gümüşhanevi Menkıbeleri, Mustafa Fevzi Efendi (Tahir Hafızoğlu) , İnsan Yayınları. İst, 2010